

LANDSKAPS
ARKEOLOGERNA

KULTURMILJÖVETARE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLARE
I RIKSTÄCKANDE SAMVERKAN
www.landskapsarkeologerna.se

Aktuellt 2 • 2015

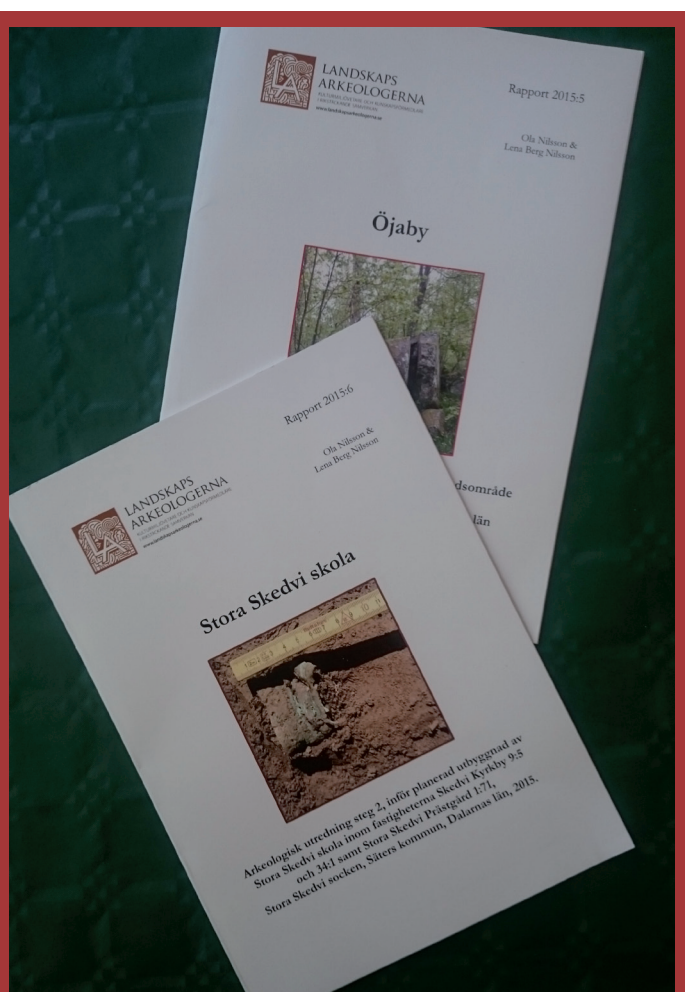
Under våren och försommaren har Landskapsarkeologerna utfört arkeologiska utredningar, deltagit i DAP-möten och seminarium om världsarv. Dessutom har informationsskyltar producerats till ett världsarv. Landskapsarkeologerna har även bistått som sakkunnig när en modell av medeltida gruvbrytning tagits fram och flera rapporter har färdigställts.

Arkeologiska utredningar

Landskapsarkeologerna har haft fullt upp under våren och försommaren. Ett exempel är Öjaby i Kronobergs län där ett nytt bostadsområde planeras. Ola Nilsson och Sune Jönsson har därför utfört en arkeologisk utredning där även Kalmar Läns museum deltog. Ett annat uppdrag i samband med ny bebyggelse är Stora Skedvi skola i Dalarna som ska byggas ut, och där Landskapsarkeologerna genom Ola Nilsson utfört en steg 2 utredning.

Årets första rapport från Landskapsarkeologerna – *Vägnön i Västernorrland* av Landskapsarkeologernas Lennart Klang - följde samma tema och redovisade en utredning inför en ny detaljplan. Fler samarbetsuppdrag inom Landskapsarkeologerna pågår. I Västerbotten ägnar sig till exempel Ola Nilsson och Lennart Klang åt fältinventering i skrivande stund.

Överst de två färskaste rapporterna från Landskapsarkeologerna. Foto Lena Berg Nilsson. Fler av våra rapporter finns nu utlagda på <http://samla.raa.se> och på vår hemsida www.landskapsarkeologerna.se/rapporter Nedan en träkonstruktion som framkom vid Stora Skedvi skola. Foto Ola Nilsson.

Deltagande i DAP-möten

Under våren har samtliga i Landskapsarkeologerna deltagit i DAP-möten runtom i landet arrangerade av Riksantikvarieämbetet. Mötena har tagit upp Riksantikvarieämbetets program Digital arkeologisk process (DAP) och länsstyrelsens projekt kring handläggning av dessa processer. Landskapsarkeologerna ser fram emot den kvalitetshöjning detta projekt kan komma att innebära.

Koordinatsatta fornminnen

Landskapsarkeologerna har sedan 2014 ramavtal med Svenska kraftnät och har genom detta utfört flera uppdrag. Vid ett av dessa – inför ett ledningsbyte mellan Hjalta i Sollefteå kommun och Vittersjö i Ockelbo kommun – deltog Ola Nilsson, Lena Berg Nilsson, Gerhard Flink och Ingela Norlin i uppdraget som bestod i att koordinatsätta fornminnen som kunde komma att beröras, och markera dessa i terrängen. Några tidigare okända fornminnen framkom också...

För närvarande pågår fältförberedelser för fullt i samband med ett nytt uppdrag i Västernorrland åt Svenska kraftnät där minst fyra från Landskapsarkeologerna snart ska ut i fält tillsammans!

*Överst ett kulturlandskap vi kanske inte alltid ser som ett sådant – med fornlämningar både i och i utkanten av kraftledningsgatan. Foto Lena Berg Nilsson.
Nedan: I bakgrunden syns Landskapsarkeologernas Gerhard Flink på DAP-möte i Linköping.
Foto Ingela Norlin.*

Brittiska kryssningspassagerare

I början av juli lade kryssningsfartyget Saga Pearl 2, med brittiska passagerare, till i Hudiksvall. Ett tjugotal var nyfikna på svensk järnhantering och åkte på en dagstur till Långvinds bruk där Landskapsarkeologerna, genom ArcMontana, berättade om de historiska svenska järnbruken i ett internationellt perspektiv. Många av besökarna hade teknisk bakgrund och var kunniga i teknikhistoria så det blev spännande diskussioner om till exempel trä- kontra stenkol och besemerprocessens inverkan på brukens överlevnad.

På vägen till Långvind blev det även ett stopp vid Enångers medeltida kyrka, med dess unikt välbevarade takmålningar och Håkon Gullessons fantastiska arbeten.

På bilden syns Landskapsarkeologernas Ola Nilsson i berättartagen vid Långvinds bruks masugnsruin. Foto Lena Berg Nilsson. Givetvis uppmärksammade även lokaltidningen kryssningsbesöket: www.helahlansingland.se/halsingland/hudiksvall/kryssningsturister-lagger-till

Traditionella sommarvandringar

Landskapsarkeologerna fortsätter sommartraditionen och leder forntidsvandringar och visar kulturhistoriskt intressanta platser runt om i Sommarsverige.

I Hälsingland har Ola Nilsson och Lena Berg Nilsson haft vandringar i samarbete med Kungsgården Långvind till stenålderslokalen Hedningahällan och kring Långvinds bruk. Ytterligare en vandring till Rödhälle skans äger rum i augusti då en spännande fornborg på hemmaplan i Njutånger står på programmet.

Delta i forntidsvandring Rödhälle skans!

Torsdagen 13 augusti
kl. 15-17.30

för mer information:

www.langvind.com/fortidsvandringar

Konferens i Visby

Dagarna 23-24 april deltog Landskapsarkeologernas Ingela Norlin och Gerhard Flink i seminarium *Världsarv som resurs och möjlighet. Exemplet Visby Ringmur*. Ett 90-tal deltagare från främst Norden samt Italien och Lettland samlades kring frågor som restaurering, turism och näringsliv utifrån världsarv.

Första dagen ägnades åt föreläsningar kring tekniker för ruinvård. Delar av Visby stadsmur rasade 2012 och stora ansträngningar har lagts på att återställa den utifrån tekniker så nära originalmetoder som möjligt. Det talades om jordsläckning, vattensläckning och olika kalkers karaktär. Under en exkursion till muren demonstrerades olika inslag i det praktiska ruinarbetet. Bränd Gotlands-kalk doppades i vatten och efter ett tag i luften började den ryka och simsalabim fick vi se färdigt kalkbruk.

Andra dagen fokuserade på världsarv som resurs utifrån turism och näringsliv. Exempel togs bland annat upp från Riga där Aigars Smiltans redogjorde för hur man utvecklat turismen, liksom Davide del Curto beskrev arbetet med en fortifierad stad i Italien.

Under en stadsvandring fick vi höra närmare om vad som lockar turister till Visby förutom själva staden. Almedalen har som bekant utvecklats till den politiska mötesplats den är idag. Medeltidsveckan har också blivit välbesökt genom åren. Avslutningsvis gick vi till Burmeisterska huset från 1600-talet som är rikt dekorerat med målningar.

Inslag radion: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=94&artikel=6148122>

Ovan ses undersökning av återuppbyggnaden av Visby ringmur som utsattes för ett ras år 2012.

I mitten ses representant för Medeltidsveckan i Visby.

Nedan en målning från Burmeisterska huset.

Foton Gerhard Flink och Ingela Norlin.

Fler boplatsvallar i Älvdalen

Den tydliga men skadade boplatsvall som påträffades år 1997 i Älvdalen visade sig vid en mindre undersökning 2013 vara uppemot 8000 år gammal. Senare har framkommit ytterligare två boplatsvallar med mängder av skärvsten och brända ben. De sistnämnda upptäcktes av en tidigare deltagare i Skog och Historia. Landskapsarkeologernas Gerhard Flink som fann första boplatsen har även granskat de två sistnämnda. De bägge boplatserna är belägna ca 50-60 meter norr om en nutida stor myr som kanske var en forntida sjö. De avlägsna boplatsvallarna ligger i anslutning till en lång rad fångstgropssystem som utgör Älvdalens mest omfattande fångstlinje.

Informationsskyltar Grävsten

Riksintresset Grävsten i Östergötland har fått nya informationsskyltar genom Landskapsarkeologernas Gerhard Flink och Ingela Norlin. I centrum ligger Grävstens gård som dominerar landskapet från en höjd. Föregångare till storjordbruket är ett komplett järnålderlandskap. Där finns gravrösen, enstaka stensättningar liksom mindre gravfält.

Alltsammans sammanbinds av stensträngar som emellanåt bildar fågator och ibland inhägnar mindre åkerytor. En mindre krönplåtå är inhägnad på ett sätt som tyder på att där sannolikt fanns en befäst gård under järnålder. En fornborg ligger vid den forna vattenled som band samman bygderna.

Ovan ses hur boplatsvallen i bildens nedre del ligger under det branta Hykieberget. Foto Gerhard Flink. Nedan syns ett par informationsskyltar producerade till Grävsten. Originalens format är A3. Foto Gerhard Flink.

Husgrunder

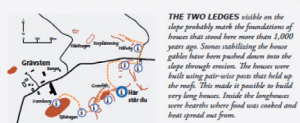
Här ser du två uppbyggda platåer i slutningen. De har varit övergivna i mer än tusen år. Gavlarna har genom regn och kreaturs tramp gradvis rasat ner i slutningen.

De två platåerna ligger intill varandra och är 25 meter långa och 10 meter breda. Terrasserna har plan yta och man kan se hur de i gavlarna haft en stenläggning som nu ligger i slutningen.

DET HAR SANNOLIKT stått hus på dessa terrasser. Under äldre järnåldern byggde man stora hus som var omkring 20-30 meter långa. Ibland var de mer än 50 meter i längd. Skälet till att man kunde bygga så stort var att stommen i husen var konstruerad av stolpar. Husväggarna placerade de kraftiga stolparna i grävda hål i marken. Stolparna ställdes i par och över dem lades en tvärsål. Från mitten av tvärsålen ställdes en mittstolpe som bar upp en takå. Mot denna fästes takstolar som nådde nästan mot marken. Taket täcktes av vass.

HUSENS FUNKTION vet vi inte något om just här. Erfarenheter som gått vid undersökningar från liknande ställen visar att det kan ha rört sig om ett boingshus och ett fåhus. De två platåernas hus kan också ha varit skilda åt i tid.

EN TREDJE PLATÅ ligger snett mot de två tydliga. Den är något ojämn i formen och kan ha nyttjats som en mindre odlingsyta, kanske för ett litet trädgårdsland. Kälötter odlades men potatis fick östgötarna vänta på långt över 1500 år.

THE TWO LEDGES visible on the slope probably mark the foundations of houses that stood here more than 1,000 years ago. Stones stabilising the house gables have been pushed down into the slope through erosion. The houses were built using post-and-beam construction held up by the rock. This made it possible to build very long houses. Inside the longhouses were hearths where food was cooked and heat spread out from.

Kröngrav

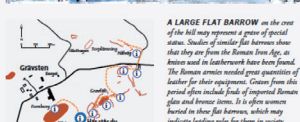
På krönet här intill ligger en stor och ganska flack stensättning. Det är en grav som sannolikt byggdes någon gång för 2000 år sedan. Den är inte undersökt och kan vara ännu äldre.

Stensättningen är 12 meter i diameter och endast några decimeter hög. Den är lagd av stenar, mittpartiet är något högre än resten av ytan. Liksom nästan alla stensättningar kantas den av lite större stenar som begränsning. Kalkstojan här är delvis skadad.

KRÖNLÄGET ÄR typiskt för denna typ av forn lämning. Forntida gravar är ofta högt belägna, särskilt de från äldre tider. Bronsålderns stora gravrösen ligger nästan alltid på höjder. Under järnåldern hade man gravarna nära boplatserna. I detta område finns flera boplatser och man kan bara spekulera om en ensam stensättning som denna. Kanse markerades den dödes status och ägoförhållanden?

ÄLDRE JÄRNÅLDERNS gravar i Östergötland kan i många fall krypta en till romarriket. Rom låg långt bort men vi ska inte tro att kontakter saknades. Tvärtom ger fynd i gravar tydliga bevis på att det fanns ett utbyte.

LÄDERVAROR FRÅN Norden var en efterfrågad vara till de romerska arméerna. De krävde enorma mängder läder till kläder, utrustning, skydd och verktyg. I en del stensättningar i Östergötland finner man stänkta knivar för läderläggning. Romerskt glas, benöser och smycken tolkas som tecken på handelsutbyte. Tidigare gravfynd från stora stensättningar liknade denna visar på att även kvinnor kan ha haft ledande roller i samhället.

A LARGE FLAT BARROW on the crest of the hill may represent a grave of special status. Studies of similar flat barrows show that they are from the Roman Iron Age, an earlier period than the Roman period. The Roman armies needed great quantities of leather for their equipment. Cloves from this period often include finds of imported Roman glass and bronze items. It is often women buried in these flat barrows, which may indicate leading roles for them in society.

Gruvmodell

Landskapsarkeologernas Lena Berg Nilsson har deltagit som sakkunnig vid framtagningen av en gruvmodell till en basutställning om medeltiden på Västmanlands läns museum. Själva utställningen kan beskrivas som stämningsfull, myllrande och med mängder av saker att upptäcka på de mest oväntade platser.

Arkeologi och poesi

Landskapsarkeologernas Ingela Norlin ägnar sig även åt diktning. Hon deltar i Lyrikvännens senaste temanummer Arkeologi med en dikt i ämnet.

*Ovan studerar Landskapsarkeologernas Lena Berg Nilsson gruvmodellen på Västmanlands läns museum.
Foto Ola Nilsson.*

*Nedan Lyrikvännens temanummer Arkeologi och poesi där Ingela Norlin deltar med en dikt.
Foto Gerhard Flink.*

LANDSKAPS
ARKEOLOGERNA
KULTURMILJÖVETARE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLARE
I RIKSTÄCKANDE SAMVERKAN
www.landskapsarkeologerna.se

News 2 • 2015

Landskapsarkeologerna has done a lot of different archaeological work this spring and early summer, for example archaeological investigations and lecturing. Landskapsarkeologerna also participated in regional meetings and also got poetry with archaeological touch published.

Archaeological investigations

Ola Nilsson, Lennart Klang and Sune Jönsson were engaged doing investigations in three counties prior to forthcoming building developments. Also high voltage powerlines are to be maintained and the company was anxious to learn the exact locations of ancient monuments. Ola Nilsson, Lena Berg Nilsson, Gerhard Flink and Ingela Norlin performed this task.

Regional meetings

In order to better handle dispersed digital archaeological archives, a series of meetings were held in early spring and Landskapsarkeologerna participated. In April a seminar concerning restoration and maintenance on ruins were held in Visby. Ingela Norlin and Gerhard Flink took part and learned a lot about techniques for repairs and about tourism.

Lecturing and advising

The ArcMontana office of Hudiksvall escorted cruising passengers from Britain to a medieval church and the historical iron works of Långvind. Lena Berg Nilsson also participated as an advisor in creating a central exhibition at the County Museum of Västmanland.

Lyrics and archaeology

The poetic magazine of Lyrikvännen engaged Ingela Norlin in creating a poem out of archaeological inspiration.